

če so tudi iz klavirja letele »bombe«, in če me spomin ne vara, je bila glasba bolj samosvoja.

V počitnicah sem bil z Bratkom Kreftom in drugimi tovariši na potepu po Slovenskih goricah, temu je sledila ustanovitev neke gledališke amaterske družine, ki je povezala učiteljišnike in gimnazijce pri uprizoritvi Cankarjeve Lepe Vide v Mestnem gledališču. Režiral je Milan Skrbinšek. Da smo v teh okvirih imeli velike (!) debate okoli literature, še dobro vem: npr. novi Dom in svet 1920—22, Stanko Majcen in še kaj. Ne vem pa, ali je bila tedaj že beseda o mladih v Ljubljani, vsekakor pa se ne spominjam Srečka Kosovela. Na splošno menim, da nova struja s Tremi labodi ipd. ni imela kaj večjega odmeva v Mariboru.

Ob Gspanu, s katerim sem se že zgodaj spoprijateljil, pa sem spoznaval njegovo tesno literarno zvezo s Kosovelom. Tako sem tudi podprl akcijo za izdajo spominskega zbornika, ki naj bi izšel za sedemdesetletnico rojstva Srečka Kosovela v moji redakciji, urednik pa bi bil Alfonz Gspan, založba Mladinska knjiga. Od zasnovanih pogovorov je bil izveden le razgovor s prof. Černigojem v Trstu 9. marca 1974. Kmalu nato je prijatelj Gspan zbolel in 1977 umrl po hudi bolezni. Veliko mi je govoril o odnosih s Srečkom Kosovelom in je bil zelo prizadet ob plemeliki in grdih izpadih Antona Ocvirka proti njemu. Kolikor sem imel vpogled v te stvari, moram odkrito priznati, da sem stal na strani Gspana.

To bi bilo vse, kar moram še povedati o tej temi.

Slavko Jan

S Srečkom Kosovelom sva bila dijaka kr. državne realke v Ljubljani — Vegova ulica. On je maturiral 1922, jaz 1923. leta. Srečevala sva se na kosilu ali na večerji v dijaški kuhinji Domočina. Bila je v razpadajoči vogalni hiši na Dunajski, današnji Titovi cesti, tam, kjer je danes Slavija. — Vsak dan sva se sprehajala po promenade od glavne pošte do Tivolija in čakala, da se odpro vrata v dijaško menzo. Ta menza je bila deloma v pritličju, deloma v prvem nadstropju v sosedni hiši, kjer je bila zelo skromno urejena jedilnica. Na tej vsakodnevni promenadi sva redno debatirala in premlevala vsakodnevne dogodke s področja šole, gledališča (zlasti o številnih tujih sodelujočih — Hrvatih, Čehih, Rusih), o Francetu Maroltu in njegovih prizadevanjih za ustanovitev akademskega pevskega zbora, o Kogoju in njegovem glasbenem in kritičnem nastopanju (tenorist P. Kovač ga je z dežnikom po glavi pred Dramo, ker je o njem napisal slabo kritiko), o dnevnikih in političnih dogodkih, ki jih je bilo v mladi državi vedno dovolj.

Srečko je bil v teh časih rahlega zdravja, velikokrat nahoden in je tožil o bolečinah v želodcu. Imel je često temperaturo. Zaradi

rahlega zdravja sta ga gospodinja dijaške kuhinje, če sta le mogli, malo »pocrkljali« z boljšim ali rahlejšim obrokom sicer zelo skromnega jedilnika. V tej kuhinji se je hranila tudi njegova sestra Anica.

Napredna dijaška kuhinja Domovina je bila pod organizacijskim vodstvom prof. F. Jerana, ki je bil tudi ravnatelj naprednega akademskega kolegija. To je bil dom naprednih študentov v takratni Koldvorski ulici 22 (današnja Moše Pijadeja 22) v bližini hotela Ilirija. V času po moji maturi 1923 in v študijskem semestru 1923/24, se spominjam, da sva skupaj stanovala še z nekim študentom montanistom v sobi št. 10/ 1. nadstropje. Takrat nisem vedel, da piše Srečko tudi pesmi, čudno se mi je pa le zdelo, ko sem večkrat zvečer po deseti uri, ko sva z montanistom morala že spati, slišal, kako je Srečko stalno nekaj glasno kracljal po papirju.

Zanimivo mi je ostalo v spominu, da je vodstvo Kolegija vsak semester organiziralo za vse študente Ak. kolegija obvezno predavanje o lepem vedenju, ki ga je vodil režiser prof. Osip Šest in kjer seveda ni manjkal tudi Srečko.

V moji prvi gledališki sezoni 1923/24 je C. Debevc ustanovil in organiziral dramatični krožek mladih navdušencev. Ta krožek je imel vsak teden tečaj ali šolo v Narodnem domu (danes Narodna galerija) v prvem nadstropju, v sobi Ljubljanskega zvona. Vodil ga je Zorko Prelovec, Lojze Drenovec je bil predsednik tega zbora in ta nam je omogočil, da smo dobili svoj brezplačni domicil. V krožku smo debatirali, recitirali, drug drugega spodbujali. Bili smo mladi in smo seveda mislili podreti svet.

Leta 1924 je bil S. Kosovel soustanovitelj Literarno-dramatičnega krožka, ki je s svojimi tovariši publicistično deloval od jeseni 1925 dalje v Mladini. Tej reviji je bil do svoje smrti Srečko programatični urednik.

Ta literarno-dramatični krožek je prvič nastopil v ponedeljek 9. in torek 10. nov. 1925 ob 20. uri na Šentjakobskem gledališkem odru, ki je bil takrat na Karlovski cesti (današnji Gornji trg 27). Vabilo za obisk obeh večerov je po mojem spominu izšlo v takratnem dnevnem časopisju.

Za takratno aktivnost krožka mi je v spominu tudi nastop treh članov na premieri v Drami Zapeljivke C. Golarja., ki je bila 17. nov. 1925 in na kateri je slavila svoj jubilej Polonca Juvanova. Trije člani so iz tretje lože levo v prvem nadstropju v odmoru prebrali protest proti uvrstitvi Golarjeve Zapeljivke v repertoar Drame. Ti trije člani, se mi zdi, so bili: S. Kosovel, I. Grahor in V. Košak. Treba je povedati, da se je zastopstvo krožka na domu igralke Juvanove pred predstavo opravičilo s poudarkom, da velja protest repertoarni politiki Drame in ne njej.

S Srečkom sva se srečevala tudi med študijem na filozofski fakulteti, zlasti z njegovimi nastopi v Prijateljevem, Nahtigalovem in Šturmovem seminarju.

Pomembno je ugotoviti, da je bil komemoracijsko-recitacijski večer pesmi S. Kosovela v Ljubljanski Drami dne 8. 3. 1927. Organizirali so ga založniki Srečkovih pesmi. Stano Kosovel, Srečkov starejši brat,

se mi je 10. 3. 1927 v imenu svojih roditeljev in sester ter svojem najlepše zahvalil za sodelovanje na tem večeru.

Založniki Ciril Debevc, Alfonz Gspan in Vinko Košak so na svoje stroške in na stroške svojih deklet omogočili izdajo Kosovelovih Pesmi v začetku maja 1927.

Milko Bambič

Cenjene tovarišice in spoštovani tovariši! Predvsem se moram opravičiti, da se nisem odzval na vaše povabilo. Namreč, bil sem zaposlen z razstavo o futurizmu v Gorici, ki jo organizirajo. Hkratno povabilo me je v marsičem oviralo. In ker so bili pri meni, sem se odločil, da vzamem nekaj listin z zavarovalnino deset milijonov iz časov, ko so delali Spazzapan in Černigoj.

Te stvari imam v fotokopijah, mogoče se bo ponudila prilika, da bi si to ogledali. Sedaj bi se nekako bolj prijateljsko obrnil na vas s pozdravi, ki jih prinašam iz Trsta kot častni predsednik zamejskih likovnikov, ki prav sedaj razstavljajo v Sloveniji in po Jugoslaviji. V našem slovenskem prostoru so s tremi razstavami.

Rad bi sedaj govoril o avantgardi kot mladi prijatelj Spazzapana, Piona in Černigoja, s katerim sem sodeloval; samo zaradi nekih zadev, ki se ne dajo tako preprosto obrazložiti, sem moral to sodelovanje opustiti, kajti tu je vedno neki boj za obstanek. Černigoj, kot je dejal dr. Krečič, je napisal članek in končal članek zelo netaktno, češ: kdor konstruktivizma ne razume, je degeneriran sifilitičen duhovnik. Zato sem se moral pač začeti izmikati Černigoju. Bil je izrazito levičarsko usmerjen in mu priznam njegovo junaštvo. Videč, da je potrebna propaganda, sem končal ekonomsko fakulteto in sem tudi v Jugoslaviji deloval v nekem podjetju v Zagrebu. Znameniti napis Radenska tri srca, reklame so bila moje delo. Videl sem potrebo, da moramo mi nastopiti s kvalitetno reklamo. Tako rekoč sem, lahko vam pokažem fotokopijo, napravil večino političnih lepakov v Trstu. Naslikal sem na stotine transparentov, ilustriral vse možne izdaje, ki so takrat izhajale. Tako rekoč sem se zameril marsikaterim ljudem. Ne vem, če je moje govorjenje zanimivo, lahko govorim v nedogled.

Zelo sem vam hvaležen, da ste se lotili tako rekoč reševati tiste kulturne delavce, ki svojčas v naši javnosti niso dobili nikakršnega priznanja, ampak želi neuspeh ali pa imeli tudi denarne izgube. Vsako razburjanje kulturne javnosti je pač izraz avantgarde. In torej, če smo se tukaj lotili historične avantgarde, bi mi lahko malo posegli po tem med obema vojnama. Kaj se je včasih tako dogajalo, kar javnost ni sprejemala.

Tukaj prisotne bi vprašal, in tisti, ki mi bo odgovoril, naj dvigne roko: kdo se spominja neke revije na debelem papirju z zelo dragimi klišeji, ki se je imenovala Samorodnost?